

Tájkép csata után

„Ki gépen száll fölébe, annak térkép e táj.”
(Radnóti)

A Magyar Szó 2003. augusztus 30–31-i számában közzétette a Magyar Nemzeti Tanács (a továbbiakban: MNT) augusztus 16-án kelt, a vajdasági magyar helységnevek meghatározásáról szóló határozatát. Ez a határozat a VAT Képviselőházának f. év május 15-én a kisebbségi nyelvek hivatalos használatáról szóló határozatán alapul, s így szól:

„A városok, községek és a települések nemzeti kisebbségi nyelvű hagyományos nevét az adott nemzeti kisebbség Nemzeti Tanácsa állapítja meg és teszi közzé a határozat hatályba lépését követő három hónapon belül.

Ha valamely nemzeti kisebbség nemzeti tanácsa nem állapítja meg az előző bekezdés szerinti neveket, akkor ezt Vajdaság Autonóm Tartományi Végrehajtó Tanácsa teszi meg a nemzeti kisebbségi szervezetnek, továbbá az adott nemzeti kisebbség nyelvi, történelmi és földrajzi szakembereinek a közreműködésével.

A 2. vagy a 3. bekezdés értelmében megállapított neveket közzé kell tenni a Vajdaság Autonóm Tartomány Hivatalos Lapjában.”

Ha már most el is tekintünk attól, hogy a fenti határozat megfogalmazója (fordítója?) még egy összesen három bekezdésből álló paragrafus bekezdéseit sem volt képes pontosan megszámlálni (ti. a helységnevek megállapításáról nem a 2. és 3., hanem az 1. és a 2. bekezdés rendelkezik), nem lehet elsiklanunk a lényegbevágó kérdés fölött, mármint hogy a tartomány legfelsőbb szerve egy olyan feladattal bízta meg az MNT-t, amelyet már réges-régen megoldottak, azaz hogy állapítsa meg „a városok, községek és települések nemzeti kisebbségi nyelvű hagyományos neveit”. A megbízás megtisztelő ugyan, ám megoldhatatlan. Egyrészt azért, mert a Vajdaságban a hatályos közigazgatási jogszabályok értelmében (egyetlen kivétellel) nincsenek városok, a községekről viszont nem derül ki, hogy azokat „közmagyar”, jugómagyar vagy szlovákiai magyar szóhasználat szerint kell-e értelmezni /tehát a legkisebb vagy a második szintű közigazgatási egységként (, a 'település' említése viszont tautologikussá te-

szi az egész meghatározást, hiszen az – ha hiszünk a Magyar értelmező kéziszótár második kiadásának (1323. p.) ez „olyan hely, ahol emberek laknak és dolgoznak”, tehát magában foglalja a város, a község és a falu fogalmát is.

Más kérdés, hogy van-e a településeknek bárhol is „nemzeti kisebbségi nyelvű hagyományos nevük, vagy a helységnév csupán nemzeti nyelvű vagy tájnyelvi lehet. Félő, hogy itt a freudi „tudattalan” működött, minthogy a modern lélektan atyja szerint a szótévesztés nem más, mint a tudatalatti tudatosodása.

Nos, hát a Vajdasági Autonóm Tartomány Képviselőháza, amelynek sem valódi autonómiája, sem meghatározott jogköre, sem jogszabályalkotási jogosítványa sincs, a fenti feladattal megbízott egy arra illetéktelen szervezetet, az MNT-t, amely ezt a feladatot rögtön át is passzolta az ad hoc létrehozott nyelvhasználati bizottságnak (a továbbiakban NyB). A szakértelem hiányát a Magyar Szóban közzétett A vajdasági magyar helységnevek meghatározásának elveiről szóló záradék is jelezte. A mindössze hét szakaszból álló határozat, 'a záradék' ui. jogi terminusként „okirat, törvény stb. szövegét befejező, külön megállapodást v. rendelkezést tartalmazó kiegészítő szakasz”(ugyanis amellet, hogy már címében sem pontos (az 'előlát' mellett ez a koca fordítók második próbaköve), rendelkezéseinek tekintetében is vitatható. Még hagyján, hogy eleve elutasítja az 1941 és 1945 között újonnan alkotott helységneveket (szemlélet kérdése, hogy a Délvidék 1941 és 1944 közötti jogállását legitim rendszerváltásnak vagy a fél évszázadon át használatban levő „fasiszta megszállásnak” tekintjük-e), de hogy a 3. szakasz szerint „elvben mellőzendők a helységnévrendezés (1892-1912) idején keletkezett nevek is”, annak aztán valóban nincs semmilyen értelmes magyarázata, hiszen az akkori magyar államnak kétségtelenül jogában állt a területéhez tartozó települések nevének meghatározása. A példaként feltüntetett Svetičevo – Istenkeze névpár is téves, mert annak egyik tagja sem a megjelölt időben, hanem 1935-ben, illetőleg 1941-ben

keletkezett. Ez is a NyB felületes munkájának a tanúbizonysága! Még jó, hogy a jogszabály!? megalkotói ehhez a teljesen értelmetlen szakaszhoz hozzáfűzik: „Kivétel tehető, ha egy-egy ilyen elnevezés átment a köztudatba, és ma hagyományos magyar elnevezésnek tekinthető.” Csakhogy ki állapítja meg, hogy mely nevek „mentek át a köztudatba”: vajon az NyB „szakértői”, a szóban forgó település lakói, avagy a magyar nyelvet beszélők a Kárpát-medencében és széles e világban?

A 4. szakasz szerint „esetről esetre kell mérlegelni a nevek megkülönböztető elemeinek felvételét”, csak az nem derül ki, hogy minek alapján és milyen eredménnyel. A megkülönböztető elem ugyanis azt a célt szolgálja, hogy egy helységet egy másik, azonos nevű helységtől meg lehessen különböztetni (pl. Magyarokiszántó Törökkanizsától, s mindkettőt a magyarországi Nagykanizsától). Ilyen funkcióban tehát nincs mit mérlegelni a névelem használatát illetően.

Az 5. szakasz szerint „indokolt esetben a szerb névtől teljesen eltérő névhez is ragaszkodnunk kell, ha ez felel meg a magyar nyelvhasználati hagyománynak”. Itt csupán az 'indokolt esetben' szókapcsolat tűnik pleonazmusnak, hiszen a 'magyar hagyománynak való megfelelés' már maga az „indokolt eset”, s miért kellene figyelembe vennünk a szerb helységneveket, amikor magyar megfelelőik rendre régebbiek, s ha eltérést mutatnak, abban többnyire sanda szándékosság rejlik.

S végül a 6. szakasz a leginkább vitatható és félrevezető, amely a következő „eligazítást” adja: „Azokban az esetekben, amikor egy helységnevének több magyar változata is használatban van, a kérdést az érintettek bevonásával kell megoldani.” – De hát hogyan? – kérdezhetnénk. – Helyi népszavazással vagy hangmérővel, hogy a leginkább hangoskodók akarata érvényesüljön? S valójában: kik is azok az „érintettek”? Egy falu lakossága vagy minden magyarul beszélő ember? (Lám, a közterületek – utcák, utak, terek nevének megállapítását sem bízzák az érintett polgároknak, a belügyminisztérium jóváhagyására van szükség!)

II.

Kétségtelen, hogy a történelem folyamán egy-egy helységnek, településnek több – akár tucatnyi – neve is keletkezhetett, s ezek közül az anyaország jelenlegi határain kívül kisebbségben élők lakóhelyük vonatkozásában legalább kettőt ismernek: a „hivatalos”, vagyis az aktuális államhatalom részéről annak nyilván-

nítottat és annak eltorzított („magyarosított”) változatát (mint pl. Bogojeva, Cérnabara, Debellács, Verbica vagy Vərbica stb.). Jobb esetben egy harmadikat is: az eredeti magyar nevet, minthogy a Kárpát-medencében – nem túl sok kivételtől eltekintve – a magyar földrajzi név számít eredetinek, az „államnyelvű” pedig ennek lefordított, eltorzított vagy valamilyen fantáziánévvé helyettesített változata. Az MNT feladata - dr. Várady Tibornak, az NyB elnökének szavai szerint – „a vajdasági magyar helységnevek tisztázása”. A szóban forgó „tisztázást” azonban az NyB nem kívánta magára vállalni, hanem miután megfogalmazták a fentebb már részletesen ismertetett „záradék”-ot, azt közvitára tűzte, és „véleményt, javaslatot, álláspontot” kért és várt el „egyénektől, civil szervezetektől, pártoktól, bárkitől” ahelyett, hogy a Magyar Tudományos Akadémia Földrajzinév-bizottságához vagy bármelyik magyar helységnevé-meghatározó kiadványhoz fordult volna (úgy látszik, ezek meglétéről nem is volt tudomása).

Lett is ebből zűrzavar és félreértés! Ahány önjelelt helytörténész, műkedvelő nyelvész és botcsinálta újságíró egzisztál széles e tartományban, az mind nekiállt helységnevet gyártani, pontosabban: „hivatalosítani”. A „hivatalosok”, azaz a nyelvészek aránylag későn, inkább a vita végén tették le voksukat. 2003 „hosszú, forró nyarára” mindenesetre sikerült megtölteni a Magyar Szó megfelelő rovatait (főként a Közös Íróasztalunkat) olyan vitacikkkel, amelyek a szenvedélyektől, sőt a vaskos durvaságoktól sem voltak mentesek. (Napilapunk egyébként külön rovatot is indított Mi legyen a neve? címen.) Az ugyancsak tűzbe jött tollforgatóktól ugyan nem vitatható el sem a jó szándék, sem az ügybuzgalom, némelyiküktől még a nemzeti érzés sem, jó néhányukat azonban az aggályoskodó óvatosság vezette. Mindez abban nyilvánult meg, hogy a résztvevők egy része szülő- vagy lakóhelyének a történelem során kialakult számos neve közül a legrégebbit vagy a legjobb hangzásút (a legmagyarosabbat) igyekezett elfogadtatni, mások meg a szerb helységnevéhez leginkább hasonlót, az eltorzított szerb nevet több esetben, mint ahogy a délvidéki szerb helységnevek egy része is eltorzított magyar név. A vita méretének illusztrálására ide iktatom a résztvevők nevét (a nevüket nem vállalók esetében az általuk használt betűjelet): dr. Ágoston Mihály, Bajtai Kornél, Barna József, Berkes Károly, Besenyi Károly, Csik Nagy Ferenc, Cs. Simon István, Deli Andor, Dongó Zoltán, Dudás Károly, Fehér István, Fodor István, Gerhard János, dr. Gubás Jenő, Gulyás László, Kalapis Zoltán, Kecskés

István, Kis Ferenc, K.J. Újvidék, K.K.(?), Kovács József, Kőművesné Nyáry Márta, Lajber György, Losonc Iván, Makó Ferenc, Miskolci Magdolna, Nagy Bata Károly, Nagy György Zoltán, dr. Papp György, ps (?), Tomán László, Torok Csaba, Törköly István, Turi Gábor, dr. Várady Tibor. Mint látjuk: ismert és ismeretlen nevek egész sora, s közülük nem egy többször is szót kért és kapott (akárcsak e sorok írója is).

III.

Mint azt már említettem, a munkát nemhogy megkönnyítették volna, inkább megnehezítették a könnyen félreérthető, sőt a legtöbbször félrevezető utasítások. Elsősorban az a fikció, hogy helységneveinknek (legalábbis egy részüknek) jelenleg nincs elfogadott magyar neve, a történelem folyamán használatban levők közül kell választani, netalán valami újat „kifundálni”. Csakhogy településeinknek mindig is volt nevük, az bizonyos. Amióta emberek csoportja egy meghatározott helyen letelepedett, lakóhelyének nevet is adott. Ezek a nevek származhattak személynévből, földrajzi tereptárgy nevéből vagy egyéb köznévből is. Őseink toleránsabbak voltak az utódoknál: a honfoglalók gyakran megtartották az őslakók által használt földrajzi nevet, legfeljebb az „elhallások” nyomán módosították. (Szabadkát pl. a „világutazó” Evlija Cselebi Szopotkának.) E szokás csupán a legutóbbi egy-két évszázad során vált „idejét múlttá”, amikor is a „hódítók” divatba hozták a meghódított területek földrajzi objektumainak kötelező „átkeresztelését”. Az I. világháború és Magyarország feldarabolása után az utódállamok kormányzata még a nyomát is igyekezett eltüntetni annak, hogy a hadizsákmányként megszerzett területeken az „államalkotó” nemzet tagjain kívül netán mások is éltek. Az addigi spontán névváltoztatásokat 1922-től kezdve tudatos „átkeresztelés” követi, melynek során alig néhány település tarthatta meg eredeti nevét (pl. Ada, Orom, Tornyos stb.). A többieket eltorzították (pl. Čantavir, Feketić, Idoš, Odžaci), lefordították (pl. Bačko Novo Selo, Potiski Sveti Nikola), vagy „fantázianevet” kaptak (pl. Novo Orahovo, Trešnjevac, Jaša Tomić stb.). 1945 után szokássá vált a politikai névadás: nem egy település „köszönhette” nevét a munkásmozgalom és a népfelzabardító háború – gyakran helyi jelentőségű – kiválóságainak. (Édesapám szülőfalujában, Beodrán is így sóhajtottak fel az emberek 1946-ban: „A mi falunkat meg a Miloš cigányról nevezték el!” , mert

hogy más Miloš nevű lakosa nem volt az immár Novo Miloševová átkeresztelt helységnek.

Mindennek az lett a következménye, hogy mintegy negyven éven át (egy három és fél éves intervallumot kivéve) a délvidéki magyar helységnevek a hivatalos nyelvből kirekesztve „indexen” voltak, különösen írásban. Magyar nyelvű szövegben is csak szerbes alakjukban fordulhattak elő, s csupán 1938-tól „enyhült meg” annyira a helyzet, hogy a „hivatalos” helységnevet a magyar ábécé betűivel is szabad lett leírunk. (Pl. Szubotica, Szenta stb.) A II. világháború után nem volt türelmes a hatalom a földrajzi nevek használatának tekintetében, a magyar helységnevek használata még a magyar nyelvű sajtótermékekben is tilos volt. Csak az ötvenes évek végétől enyhült a szigor, mint azt Brenner János így láttam, így éreztem c., nemrég megjelent emlékirataiban írja: „1957-58 krónikájához tartozik, hogy óvatosan igyekeztünk visszahozni a közhasználatba a helységek magyar nevét. Az olyanokkal kezdtük, amelyek nem okoztak feltűnést a túlbuzgó koponyákban: Szombor – Zombor, Szenta – Zenta, Kanjiža – Kanizsa. Aztán jött a következő lépés: Odžaci – Hód-ság, Idoš – Hegyes, Topola – Topolya. Feltűnés nélkül eljutottunk a magyar helyesírás szerint írt helységnevekig: Csóka, Mohol, Horgos, Gyála. A becsapódás akkor következett be, amikor kiírtuk: SZABADKA! Voltak okosok, akik azzal támadtak ránk, hogy a város ezt a nevet a magyarok bevonulásakor kapta, mert hogy az első város, amely Horthy szerint felszabadult! Élvezettel oktattuk ki történelemből bírálóinkat, idézve a közmondást: – „Ha hallgatsz, okosabb maradsz...”

Ezt a gyakorlatot a Magyar Szótól magyar nyelvű hetilapjaink is átvették, sajnálatos tény viszont, hogy a magyar helységnevek következetes használatáig mind a mai napig nem voltak képesek eljutni, részben egyes kevésbé gyakori helynevek ismeretének híján, másrészt félelemből, meghunyászkodásból. Legjellemzőbb erre Bácskossuthfalva, alias Ómoravica neve, amelyhez a helybeliek egy része a mai napig is körömszakadtáig ragaszkodik ahelyett, hogy büszke lenne egy olyan történelmi személyiség nevére, akit nemcsak vidékünkön, hanem a világ minden táján tisztelnek és becsülnek. De mit mondjunk Kupuszináról, Budiszaváról (amelyből meglehetősen izléstelen szójáték is gyártható, hiszen a 'budi' értelmező szótáraink szerint (kezdetleges) árnyékszékét jelent), Telecskáról stb.? Említést érdemel, hogy annak idején Törökkanizsa község azért mondott le a Magyar Szó Tiszavidék c. mellékletének a támogatásáról, mert a

munkatársak nem voltak hajlandók a helység nevét Új-knezsevácnak írni. ("Nema više Turaka!" – próbálták meggyőzni a helybeli honatyák Cs. Simon Istvánt, a melléklet bántási riporterét. „Nema više ni kneževa!” – vágott ő vissza talpraesetten.) (Nincsenek már törökök! – Nincsenek már fejedelmek sem!) Törökfalusi és völgyparti (nagyvölgyi) hirdetőink viszont a hirdetések megszüntetésével fenyegettek bennünket, ha lakóhelyük nevét a továbbiakban nem Utrine és Obornjača alakban tüntetjük fel. Vagy emlékezzünk a Magyar Szó vidám mellékletének két állandó szereplőjére, akik Szabad Karcsi és Novisz Ádám néven szurkapiszkáltak egymást hétről hétre!

Gyökeres fordulatot jelentett 1974-ben a Vajdaság alkotmányos jogállásának megváltozása. Ennek nyomán az itt élő „nemzetiségeket”, amelyeknek részaránya elérte a tartomány összlakosságának legalább **egy százalékát**, a többségi nemzetekkel azonos jogok illették meg – többek között a nyelvhasználat tekintetében is. (Jelenlegi „demokratikus” jogszabályaink értelmében ehhez 25, illetőleg 15%-os arányra van szükség!) Ennek értelmében a Tartományi Képviselőház és Végrehajtó Tanács (a továbbiakban: TVT) ötnyelvű közös fordítószolgálatot állított fel, amelynek egyik feladata volt a tartományi Hivatalos Lap magyar, szlovák, román és ruszin (kárpátukrán) nyelvű változatának megjelenítése is. Nos, ezekben a szövegekben igyekeztünk a helynek „nemzetiségi nyelven való” következetes használatára (Zrenjanin kivételével, mert azt a magyarhelyesírás szabályainak 10. kiadásához mellékelt Jugoszláviai Függelék (sic!) kifejezetten megtiltotta a következőképpen: „A magyar nyelvben hagyományos jugoszláviai földrajzi neveket magyaros szóalakban írjuk”, de ha a szerbhorvát, illetve a szlovén földrajzi név szótöve eltér a magyartól, de a magyar nyelvben ez is közhasználatú, írhatjuk akár a magyar szóalakot, akár a szerbhorvátot, illetve szlovént (az utóbbiakat a szerbhorvát és szlovén helyesírás szerint)”) továbbá ha a második világháború óta névváltoztatás történt, az új nevet vesszük: Bácsszőlős (Bački Vinogradi), Zrenjanin, Savino Selo stb.”

Ennek a szabályzatnak az értelmében járt el a TVT Fordítószolgálatának magyar csoportja is. Egyetlenegyszer történt meg ottlétem idején, hogy „magas beosztású elvtársak” a szerbhorvát helységneveknek a magyar ábécé betűivel való átírásáról akartak meggyőzni, de amikor bebizonyítottam, hogy ezt helyesírásunk szabályai nem teszik lehetővé, minden további nélkül belenyugodtak a magyar névváltozatok használá-

latába – persze Zrenjanin és a hasonlók kivételével. Sőt még a szlovák csoport vezetőjét is „megdorgálták” a Novy Sad írásmódért, mert Szloboda azt mondta, hogy a szerbhorvát helységnevek nem írhatók idegen ábécé betűivel. Nekem kellett tisztáznom, hogy ez csak a magyar helyesírásra vonatkozó szabály. Sajtónk sajnos nem élt a helységnevek következetes használatának lehetőségével. „Ne Őrszállásozzunk már!” – adta cikkének címéül egyik élvonalbeli újságírónk.

Ismét gyökeresen változott a helyzet az 1980-as évek végétől, a miloševići „hatalomátvétellel”. A nemzetiségeknek ismét kisebbségekké történt degradálásával (ami a nyelvi egyenjogúság eltörlésével járt) elrendelték a helységneveknek a „kisebbségi” szövegek környezetben a kisebbségi nyelv helyesírása szerinti írását, azaz a mi esetünkben a magyar ábécé betűivel való átírást. Ez ellen a törvény ellen csupán Zenta (később Szabadka, részben pedig Óbecse és Magyarkanizsa közgyűlése, képviselő-testülete tiltakozott) ez utóbbiak kompromisszumos megoldást javasoltak a Becse és a Kanizsa változatot ajánlva fel a 'Becsej' és a 'Kanizja' helyett. Az ügy végül is Szerbia Alkotmánybíróságáig jutott el, amely azt elfektette, s az elutasító határozatot (horribile dictu!) a rezsím bukása után kinevezett „demokratikus” Alkotmánybíróság mondta ki 2001. január 21-i határozatával megtiltva a helységnevek magyar változatának használatát és kötelezve az érintett községeket a helységneveknek a magyar helyesírás szabályaival ellenkező feltüntetésére. Ismét csak a mi balkáni viszonyainkra jellemző, hogy ennek a határozatnak egyik község sem tett eleget, s ennek a „szófogadatlanságnak” azóta sem lett semmiféle jogi következménye. Mások viszont odáig mentek a szolgálalkúságban, hogy nemcsak a helységnevek szerb megfelelőit írták ki a magyar ábécé betűivel, hanem Szerbia helyett Szrbiját, a Vajdaság helyett meg Vojvodinát, ami a talpnyalásnak valamivel – úgy egy jó méterrel magasabb szintjét jelenti.

Úgy tűnik, ez a gyakorlat nyomokat hagyott a kisebbségi lelkekben, hiszen a lefolyt sajtóvita során is állandóan jelen volt a következményektől való félelem tudata. Élvonalbeli nyelvészeink mélységes hallgatását, csak dr. Ágoston Mihály és dr. Papp György törte meg, igaz, ők is csak egy-egy interjú erejéig. (Az igazsághoz tartozik, hogy dr. Papp már jó egy évvel korábban is állást foglalt ez ügyben a Hungarológiai Közlemények 2002/4. számában közölt Mit tehetünk és mit kell tennünk helyneveinkért? c. írásában.) A Matijevics Lajos emléknapon elhangzott szöveg a

Bácskossuthfalva – Ómoravica kérdésben foglal állást a következőképpen: „Van tehát egy álom, a Kossuthfalva, amelynek nincs élő magyar használati hagyománya sem, hivatalossá tétele tele van golgotával, és van egy több elemből összetársuló, már megkövült alakulat, az Omorovica, amely – sokadmagával – idegen hangzású, de legközelebb áll a szociolingvisztikai, nyelvpolitikai megvalósuláshoz. Én is emellett állok ki, még ha szívem sajog is a másikért.” Egy jó fél évvel később Miskolci Magdolna riporter kérdésére (Barangolás Cnesától Magyarokanizsáig – Magyar Szó, 2003. július 10.) Kanizsa nevével kapcsolatban a tanár úr így nyilatkozott: „Az Ó- és a Magyar-előtagot nem lehet minősíteni, csupán az lehet mérvadó, melyik volt hosszabb ideig, illetve gyakrabban használatban. A Magyar-hivatalossá tétele legutóbb 1903-ban történt. Mindkettőnek van precedense (sic!), alapvető feltétel, hogy a magyar és a szerb megnevezés minél közelebb álljon egymáshoz. – Madjarska Kanjiža valószínűleg soha nem lesz. Azt is meg kell hallgatni, a sziv mit mond. A mi szempontunkból nyilván Magyarokanizsát. Csak attól tartok, hogy gond lehet, ha a két hivatalos név különválik. A Stara Kanjiža valószínűleg könnyebben lenne visszaállítható.”

Kézenfekvő tehát, hogy Papp tanár úr szemlélete az eltelt egy év alatt nemigen változott: „szive szerint” a magyar névalakokat támogatná, de aggasztja, hogy azok távol esnek a megfelelő szerb névalakoktól. Bácskossuthfalva esetében például azon töpreng, hogy hogyan hangzana a szerbül szarvasbikát (?) vagy – tehenet jelentő szó mint névelem, holott egyáltalán nem szükségszerű a magyar és a szerb elnevezés hasonlósága (vö. Szenttamás és Srbobran, Szabadka és Subotica stb.).

Ami Ágoston tanár urat illeti, róla el kell mondani, hogy a kérdés legjobb ismerője, hiszen A földrajzi nevek írásmódja címen könyvet is írt 1984-ben (Nyelvművelő füzetek, Forum, Újvidék). Feltételezhetően fizikai távolléte (többnyire Budapesten tartózkodik) az oka annak, hogy aránylag későn nyilvánított véleményt a Magyar Szó főszerkesztőjének, Kókai Péternek a kérésére, aki a lap július 26-27-i számában jelentette meg a kiváló nyelvtudóssal készült remek interjút. A nyugalmazott professzor életkorát meghazudtoló rugalmasságáról téve tanúbizonyságot revideálja korábbi szemléletét, és elismeri a Magyar Tudományos Akadémia Földrajzi Névbizottságának (Földrajzinév-bizottságának?) az illetékességét a magyar földrajzi és helységnevek kérdésében. „A földrajzi nevek... részei a magyar nyelv szókész-

letének... Megszívlelendőnek tartom, hogy amennyire csak lehet, vigyázzunk a köznyelvi egységre. A magánéletben mindenki használhatja úgy a településneveket, ahogy jónak látja, de iskolában, médiában, azaz nyilvánosan a köznyelvi megnevezésváltozatot kellene alkalmazni... Ami megvan, azt nem kell meghatározni. De ami nincs meg, azt sem lehet csak úgy rögtönözve meghatározni olyan alapon, hogy aki hangosabban tudja előadni a saját érveit, az győz.”

Arra a kérdésre, hogy mit ért a tanár úr azon, „ami már megvan”, a válasz a következő volt: „A legfontosabb forrásmű e tekintetben az a Helységnevtár, amely egészen 1913-ig feltűnő alapossággal tartalmazza a vajdasági magyar helységneveket. Erre a műre nagy szükségünk van, ha választ akarunk adni arra a kérdésre, hogy mi az, ami már megvan. Persze, azóta már történtek változások olyan tekintetben, hogy egyes települések megszűntek, mások önállósodtak, és önálló nevet vettek fel, majd a két világháború közötti időszakban a betelepítésekkel sok új település jött létre.” Ennek nyomán készült egyébként Lelkes György Magyar helységnevé-azonosító szótára is, amely azóta már újabb kiadást is megért. (Sajnos, a „javított és bővített” kiadás délszláv névanyaga több, sohasem létezett névalakot is felvett.) Ennek alapján kellene megállapítani a teljes magyar nyelvterületen (és nem csak a Vajdaságban) használatban levő magyar helységneveket, s „elnevezni” csupán azokat a településeket kellene, amelyeknek (még) nincs magyar nevük, ha ott számottevő magyar lakosság él. (Megjegyzendő, hogy a világon nagyon sok olyan városnak van magyar vagy magyaros neve, amelyek sohasem tartoztak Nagy-Magyarország területéhez (pl. Bécs, Drezda, Drinápoly, Fokváros, Jászvásár, Krakkó, Nápoly, Szentpétervár, Várna, Velence stb.). Már csak ezért sem kivitelezhető, hogy megtudakoljuk, vajon az ott élő többségi lakosság egyetért-e ezen települések magyar névváltozatának a használatával. Persze, hogy lesznek annak ellenzői is: a Magyar Szó szeptember 10-i számában máris megjelent az első replika „Törvénytelen a Magyarokanizsa elnevezés” címen. Slaviša Potpara úr, a Szerbiai Demokratikus Párt Szabadka községi bizottságának elnöke úgy nyilatkozott, hogy „ez törvénytelen és politikailag káros döntés, melynek beláthatatlan következményei lesznek”.

„Hát jól van, a Szent Istvánját neki, miért kell azt a Kanizsát éppen Magyarokanizsának hívni, mi baj volt az eddigi 'neutrális' névvel? Hát éppen nem kell úgy hívni, és nem is volt vele semmi baj; a helyi hatóságok

'etnokratikus' húzásában a populizmus vírusa mutatható ki, amely nem túlzottan szubtilis módon ingerli és dédelgeti az utóbbi időben Kasza pártja iránt igencsak elkedvetlenedett saját választótestületét. Ám maga a húzás törvényszerűsége vitathatatlan, és megvan a saját logikája: a Tisza bányászi partján levő szomszédos városkát, Novi Kneževacot magyarul szintén Kanizsának, de Új-, azaz Törökkanizsának nevezik. (az újságíró téved: a Török- előtag nem azonos jelentésű szerb párjával, a Novi-val. Sz. J. megj.) Benne többnyire szerbek élnek, míg Stara Kanjiža (magyarul: Ókanizsa) lakossága kilenc tizedrészt magyarokból áll, innen a Magyarkanizsa, mint nomen est omen. Jó, de hát akkor Novi Kneževac miért nem Szerbkanizsa? Lehet, hogy ez jó kérdés, de íme, itt van ez az adat is: Srpska Crnja (Szerbcsernye) mellett, ahol tudni való, hogy kik élnek, van még egy, többségben magyarok lakta helység is. Mit gondolnak, mi a neve? Természetesen Nova Crnjának (Újcsernyének) hívják... Az egyik helység neve etnikailag 'anonim', a másiké nem. Az 'aránytalanságra' viszont senki sem figyelt oda, amíg a 'Kanizsákkal' nem történt meg ugyanaz a dolog, csak ellenkező előjellel."

Pančić úr írása tehát azt sugallja, hogy talán a legjobb volna kiiktatni az etnikai utalásokat a földrajzi nevekből. Nem mondom, ez valódi europeér hozzáállás, csakhogy aligha talál majd követőkre, főként szerb körökben. Egyébként pedig „Roma locuta, causa finita”: a Magyar Szóban (2003. aug. 30-31., p. 14) megjelent az MNT határozata, s ezzel aztán le is zárult a vita.

Vagy mégsem? A Hét Nap aug. 27-i (LVIII(34) számában ugyan két összegező hangvételű írás is megjelent: Dudás Károly főszerkesztő vezércikket szentelt a témának, a 6. oldalon pedig szerény (mindössze három személyre kiterjedő) körkérdést olvashatunk Jól döntött-e a Magyar Nemzeti Tanács? címen. A két írás közös kicsengése, hogy „jól történt, ami történt”. Magam is osztozom Dudás Károly örömeiben, hogy „Moravica ismét Bácskossuthfalva (ahogy a mi lelkünkben mindig is volt), Kanizsa megint Magyarkanizsa, Debeljacsa Torontálvásárhely, Verbica Egyházaskér, Telecska Bácsgyulafalva, Kupuszina Bácskertes (?), Feketics Bácsfeketehegy, Bácsszőlős (a „közkedvelt” Bácski! Királyhalom, s bizony, még Kovin is Kevevára!” S noha furcsállom Majláth Bélának, az MNT tagjának néhány megjegyzését (pl. hogy „másodlagos és zárójelbe tett érv” az, hogy az MTA is Bácskossuthfalvaként kodifikálta az eddig a helybeliek többsége által Ómoravicának vagy Omorovicának nevezett helységet), azért bevallom: csakugyan a vártnál

jobban sült el a dolog, s az idő majd helyükre teszi az ún. salamoni döntéseket, mármint azt a néhány esetet, amelyekben az NyB, illetőleg az MNT nem az MTA Földrajzinév-bizottsága által megállapított helynevet tette hivatalossá. (Kíváncsi volnék, mennyiben vették figyelembe Ágoston tanár úrnak közvetlenül az MNT-hez beterjesztett ajánlásait!)

A vita ugyanis folytatódik! Az MNT végleges határozatának a meghozatala után is érkeznek az újabb észrevételek, vitacikkek. (Még kéziratomból lezárásának napján, augusztus 11-én is megjelent egy a Magyar Szóban!) Nyilvánvaló, hogy jónéhányan nem tudnak belenyugodni minden döntésbe. Megvallom: magam sem! Nem értem, miért kellett „átírni”, azaz módosítani Nagyölgyet (Obornjača) Völgyparttá, és hogy miért szerepel ez a település Ada és Topolya községben is egyszerre; Torontáloroszt (Rusko Selo) Kisorosszá, Magyarmajdányt Majdánnyá (ha már Alsóittebe Magyarittabévé változott, Felsőittebe meg Szerbbé; illetőleg magyar név nélkül hagyni Velebitet (Fogadjisten), Lipart (Hársliget), Lovćenacot (Szeghegy és nem Szikics, Budiszavát (Tiszakálmánfalva), Karavukót (Bácsordas), Lalicót (Liliomos), Ratkovót (Paripás), Rastinát (Hadikfalva), Novi Žedniket (Nagyfénytelep) Višnjevacot (Meggyes), Siriget (Hadiknépe vagy Bácsszőreg, mivel egy Szőreg már van Újszegedtől délre), Vršački Ritovit (Versecréteje). Nem tudni, miért maradtak ki a „névadásból” a 25%-nál kevesebb magyar részarányú községek, hiszen láthattuk, hogy olyan városoknak is lehet (van) magyar névváltozatuk, amelyeknek egyetlenegy magyar lakosuk sincs, ha az történelmileg így alakult ki. Így hát Kupusina (Bácskertes), Svilojevo (Szilágyi), Indijja (India), Maradik (Maradék), Irig Ireg és nem (Ürög), Dobrodol (Dobradó), Satrinci (Sattrinca), Pančevo (Pancsova), Ivanovo (Sándoregyháza), Nikinci (Nyékinca vagy Nékince), Hrtkovci (Herkóca), Sečanj (Szécsány), Boka (Bóka), Jaša Tomić (Módos), Konak (Kanak), Bušenje (Káptalanfalva), Surjan (Surján) és Neuzina (Nagynezsény) is bizvást élhet magyar névvel, ahogyan azt Dudás Károly említett vezércikkében már meg is tette (s nem dőlt össze a világ, de még Szerbia sem).

Hadd fejezzem hát be kissé hosszúra nyúlt eszmefuttatásomat Csík Nagy Ferenc vitacikkének egy mondatával: „A magyarlakta helyeknek magyar név jár!” S hadd tegyem még hozzá: „Nem csak azoknak, hanem minden településnek, amelynek magyar neve él a 15 milliós magyarság tudatában.”